

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 1996-1997

---

30 MAI 1997

Proposition de loi modifiant la loi du 12 janvier 1989 réglant les modalités de l'élection du Conseil de la Région de Bruxelles-Capitale, en vue de supprimer l'effet dévolutif de la case de tête et les listes des suppléants

(Déposée par M. Nothomb
et Mme Milquet)

DÉVELOPPEMENTS

Dans notre démocratie représentative, les élections constituent le seul mode de participation des citoyens à l'exercice du pouvoir. C'est par ce biais qu'ils désignent leurs représentants.

Les élections doivent en principe permettre de dégager la volonté de la majorité du corps électoral qui choisit librement ses représentants. Mais le poids des partis politiques et la complexité du système électoral entravent la réalisation de cet objectif.

Dès lors, pour renforcer la démocratie, la rendre plus transparente, plus compréhensible, plus proche du citoyen, il convient de simplifier le système électoral et de diminuer le rôle des partis politiques dans la sélection des futurs élus.

Cette réforme implique la suppression de l'effet dévolutif de la case de tête et des listes de suppléants.

BELGISCHE SENAAAT

ZITTING 1996-1997

---

30 MEI 1997

Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 12 januari 1989 tot regeling van de wijze waarop de Brusselse Hoofdstedelijke Raad wordt verkozen, met het oog op de afschaffing van de devolutieve werking van de lijststem en van de lijsten van kandidaat-opvolgers

(Ingediend door de heer Nothomb
en mevrouw Milquet)

TOELICHTING

In onze representatieve democratie zijn de verkiezingen voor de burger het enige middel om deel te nemen aan de uitoefening van de macht. Op deze manier wijzen zij hun vertegenwoordigers aan.

In principe moet door middel van verkiezingen de wil tot uiting komen van de meerderheid van het kiezerskorps, dat vrij zijn vertegenwoordigers kiest. Maar het gewicht van de politieke partijen en de complexiteit van het verkiezingsstelsel maken het moeilijk om dit doel te verwezenlijken.

Om de democratie te versterken, transparanter, begrijpelijker te maken, dichter bij de burger te brengen, moet het verkiezingsstelsel dan ook worden hervormd en moet de rol van de partijen in de selectie van de toekomstige verkozenen worden teruggedrongen.

Deze hervorming brengt mee dat de devolutieve werking van de lijststem en de lijsten van kandidaat-opvolgers afgeschaft worden.

1. *Suppression de l'effet dévolutif de la case de tête*

Le vote en case de tête doit être maintenu. En effet, les électeurs ne souhaitent pas nécessairement exprimer leur vote pour tel ou tel candidat. Certains préfèrent voter pour la liste dans son ensemble parce qu'ils veulent exprimer leur accord avec le programme du parti.

En revanche, dans l'optique d'une plus grande transparence du système électoral, l'effet dévolutif de la case de tête devrait être supprimé. Il ne devrait être comptabilisé que pour la répartition des sièges entre les listes et ne plus être pris en considération pour l'attribution des sièges aux candidats. Seuls les candidats qui obtiennent le plus de voix de préférence seraient alors élus, et ce quelle que soit leur place sur la liste.

Un tel système diminuerait l'influence des partis sur l'attribution des mandats, offrirait aux différents candidats une plus grande égalité de chance et respecterait mieux le choix de l'électeur.

2. *Suppression des listes des candidats suppléants*

Aux élections communales, les listes ne comprennent pas de candidats suppléants. Les candidats non élus qui ont obtenu le plus grand nombre de voix sont déclarés premier, deuxième, troisième suppléant, etc.

Ce système d'absence de candidats suppléants est lié à la possibilité offerte pour les électeurs de voter pour plusieurs candidats effectifs. La loi du 12 janvier 1989, réglant les modalités de l'élection pour le Conseil de la Région de Bruxelles-Capitale introduit la distinction entre candidats titulaires et suppléants, telle qu'elle existe pour les élections législatives. Elle a été modifiée par la loi du 5 avril 1995 afin d'offrir aux électeurs la possibilité de voter pour plusieurs candidats effectifs.

De ce fait, l'introduction du vote en faveur de plusieurs candidats perd, comme l'a souligné le Conseil d'État, une grande partie de sa raison d'être.

En effet, des candidats effectifs non élus peuvent réunir sur leur nom plus de votes que ceux émis en faveur des candidats suppléants. En outre, les votes nominatifs émis en faveur des candidats effectifs non élus ne profitent pas à ceux-ci mais aux candidats suppléants.

Il s'impose dès lors de supprimer l'existence de listes de suppléants comme c'est déjà le cas pour les élections au Conseil de la Communauté germanophone.

1. *Afschaffing van de devolutieve werking van de lijststem*

De lijststem moet behouden blijven. De kiezers wensen immers niet noodzakelijk hun stem voor deze of gene kandidaat uit te brengen. Sommigen verkiezen voor de lijst in haar geheel te stemmen omdat zij te kennen willen geven dat ze akkoord gaan met het programma van de partij.

Om tot een grotere transparantie van het kiesstelsel te komen, moet men de devolutieve werking van de lijststem afschaffen. Deze stem mag slechts meegerekend worden voor de zetelverdeling onder de lijsten en mag niet langer in aanmerking worden genomen voor de toekenning van de zetels aan de kandidaten. Alleen de kandidaten die de meeste voorkeurstemmen halen, zouden dan verkozen worden en dit ongeacht hun plaats op de lijst.

Een dergelijk systeem vermindert de invloed van de partijen op de toekenning van de mandaten, geeft de verschillende kandidaten meer gelijke kansen en is meer in overeenstemming met de keuze van de kiezer.

2. *Afschaffing van de lijsten van kandidaat-opvolgers*

Bij de gemeenteraadsverkiezingen staan er geen kandidaat-opvolgers op de lijsten. De niet-verkozen kandidaten die het grootste aantal stemmen hebben gehaald, worden eerste, tweede, derde opvolger, enz., verklaard.

Deze regeling zonder kandidaat-opvolgers hangt samen met de mogelijkheid voor de kiezers om voor verschillende kandidaat-titularissen te stemmen. De wet van 12 januari 1989 tot regeling van de wijze waarop de Raad van het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest wordt gekozen, voert het onderscheid in tussen kandidaat-titularissen en kandidaat-opvolgers, zoals dat reeds bestaat voor de parlementsverkiezingen. Die wet is gewijzigd door de wet van 5 april 1995, om de kiezers de mogelijkheid te bieden voor verschillende kandidaat-titularissen te stemmen.

Zoals de Raad van State heeft opgemerkt, verliest het stemmen voor verschillende kandidaten hierdoor een groot deel van zijn bestaansreden.

Het gebeurt immers dat niet-verkozen kandidaat-titularissen achter hun naam meer stemmen krijgen dan kandidaat-opvolgers. Bovendien komen naamstemmen voor niet-verkozen kandidaat-titularissen niet henzelf maar de kandidaat-opvolgers ten goede.

Met moet het bestaan van een opvolgerslijst dan ook afschaffen, zoals dat reeds het geval is bij de verkiezingen voor de Raad van de Duitstalige Gemeenschap.

Une telle réforme mettrait les candidats sur pied d'égalité. C'est en fonction du nombre de voix obtenues qu'ils accéderaient, soit à une place effective, soit à une suppléance (1°, 2°, 3°...).

Cette réforme accroîtrait également la lisibilité des listes électorales. L'électeur se trouverait devant un choix plus clair: voter soit en case de tête, soit pour un ou plusieurs candidats. Le nombre de candidats figurant sur une liste ne devrait d'ailleurs pas excéder d'un tiers le nombre de candidats à élire.

En conclusion, les deux modifications proposées dans cette proposition visent à donner plus de poids à l'électeur et à réduire le rôle des partis dans la sélection des candidats.

Charles-Ferdinand NOTHOMB.

*
* *

PROPOSITION DE LOI

Article premier

La présente loi règle une matière visée à l'article 77 de la Constitution.

Art. 2

À l'article 11, § 1er, de la loi ordinaire du 12 janvier 1989 réglant les modalités de l'élection du Conseil de la Région de Bruxelles-Capitale, l'avant-dernier alinéa est remplacé par ce qui suit:

«Aucune liste ne peut comprendre un nombre de candidats excédant d'un tiers le nombre de membres à élire».

Art. 3

À l'article 11*bis*, alinéa 1er de la même loi, le mot «suppléants» est supprimé.

Art. 4

À l'article 13 de la même loi sont apportées les modifications suivantes:

1° le § 1er, alinéa 1er, est remplacé comme suit: «Lorsque le nombre de candidats régulièrement présentés conformément à l'article 11 ne dépasse pas celui des mandats à conférer, ces candidats sont proclamés élus par le bureau régional sans autre formalité.»;

Een dergelijke hervorming plaatst de kandidaten op gelijke voet. Op grond van het aantal behaalde stemmen worden ze dan ofwel effectief verkozen, ofwel worden ze (eerste, tweede, derde,...) opvolger.

Deze hervorming zou de kandidatenlijsten ook overzichtelijker maken. De kiezer zou een duidelijker keuze kunnen maken: ofwel een lijststem uitbrengen, ofwel voor een of meer kandidaten kiezen. Het aantal kandidaten op een lijst zou het aantal te verkiezen kandidaten met niet meer dan een derde mogen overschrijden.

De twee wijzigingen waarin dit voorstel voorziet, beogen de kiezer uiteindelijk meer zeggingskracht te geven en de rol van de partijen in de keuze van de kandidaten te beperken.

*
* *

WETSVOORSTEL

Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 77 van de Grondwet.

Art. 2

In artikel 11, § 1, van de gewone wet van 12 januari 1989 tot regeling van de wijze waarop de Brusselse Hoofdstedelijke Raad wordt verkozen, wordt het voorlaatste lid vervangen als volgt:

«Het aantal kandidaten op een zelfde lijst mag het aantal te kiezen leden met niet meer dan een derde overschrijden.»

Art. 3

In artikel 11*bis*, eerste lid, van dezelfde wet wordt het woord «kandidaat-opvolgers» vervangen door het woord «kandidaten».

Art. 4

In artikel 13 van dezelfde wet worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° § 1, eerste lid, wordt vervangen als volgt: «Indien er niet meer kandidaten regelmatig zijn voorgedragen overeenkomstig artikel 11 dan er mandaten toe te kennen zijn, worden deze kandidaten zonder meer door het gewestbureau verkozen verklaard.»;

2° Au § 2, alinéa 1er, le mot «effectifs» est supprimé.

Art. 5

À l'article 14, § 2, de la même loi, l'alinéa 4 est remplacé par ce qui suit:

«Les noms et prénoms des candidats sont inscrits dans l'ordre des présentations dans la colonne réservée à la liste à laquelle ils appartiennent.»

Art. 6

À l'article 16, § 1er, de la même loi, les alinéas 1er et 6 sont remplacés par ce qui suit:

«§ 1er. L'électeur peut émettre un suffrage soit en émettant un vote de liste et en marquant son vote dans la case placée en tête de cette liste, soit en émettant un vote nominatif en faveur d'un ou de plusieurs candidats de la même liste.

Les votes nominatifs se marquent dans la case placée à la suite des nom et prénoms du ou des candidats à qui l'électeur entend donner sa voix.»

Art. 7

À l'article 17, § 2, de la même loi, les alinéas 2, 3 et 4, sont remplacés par ce qui suit:

«Ce premier classement étant terminé, les bulletins de chacune des catégories formées pour les diverses listes sont répartis en deux sous-catégories comprenant:

1° les bulletins marqués en tête;

2° les bulletins marqués en faveur d'un ou plusieurs candidats.

Les bulletins marqués à la fois en tête et en faveur d'un ou plusieurs candidats sont classés dans la deuxième sous-catégorie.»

Art. 8

L'article 18 de la même loi est remplacé comme suit:

«Art. 18. — Sont nuls:

1° tous les bulletins autres que ceux dont l'usage est permis par la loi;

2° in § 2, eerste lid, wordt het woord «kandidaat-titularissen» vervangen door het woord «kandidaten».

Art. 5

In artikel 14, § 2, van dezelfde wet wordt het vierde lid vervangen als volgt:

«De naam en voornamen van de kandidaten worden in de volgorde van de voordracht vermeld in de kolom bestemd voor de lijst waartoe zij behoren.»

Art. 6

In artikel 16, § 1, van dezelfde wet worden het eerste tot het zesde lid vervangen als volgt:

«§ 1. De kiezer mag ofwel een stem voor een lijst uitbrengen in het stembak bovenaan op die lijst, ofwel een naamstem uitbrengen op een of meer kandidaten van dezelfde lijst.

De naamstemmen worden uitgebracht in het stembak naast de naam en voornamen van de kandidaat of kandidaten aan wie de kiezer zijn stem wil geven.»

Art. 7

In artikel 17, § 2, van dezelfde wet worden het tweede, het derde en het vierde lid vervangen als volgt:

«Na deze eerste indeling worden de stembiljetten van elk van de categorieën voor de verschillende lijsten verder verdeeld in twee subcategorieën:

1° stembiljetten waarop bovenaan op een lijst is gestemd;

2° stembiljetten waarop uitsluitend naast de naam van een of meer kandidaten is gestemd.

De stembiljetten waarop bovenaan op een lijst en tegelijk naast de naam van een of meer kandidaten is gestemd, worden in de tweede subcategorie geplaatst.»

Art. 8

Artikel 18 van dezelfde wet wordt vervangen als volgt:

«Art. 18. — Ongeldig zijn:

1° alle andere stembiljetten dan die welke volgens de wet mogen worden gebruikt;

2° ceux qui contiennent plus d'un vote de liste ou qui contiennent des suffrages nominatifs sur des listes différentes;

3° ceux dans lesquels l'électeur a marqué à la fois un vote en tête de liste et à côté du nom d'un ou de plusieurs candidats d'une autre liste;

4° ceux qui ne contiennent l'expression d'aucun suffrage; ceux dont les formes et les dimensions auraient été altérées, qui contiennent à l'intérieur un papier ou un objet quelconque ou dont l'auteur pourrait être rendu reconnaissable par un signe, une rature ou une marque non autorisée par la loi.

Ne sont pas nuls:

les bulletins dans lesquels l'électeur a marqué un vote à la fois en tête de liste et en faveur d'un ou plusieurs candidats. Dans ce cas, le vote en tête est considéré comme non avenu.»

Art. 9

À l'article 19, § 1er, de la même loi, l'alinéa 8 est remplacé comme suit:

«Le bureau principal de canton reprend, par bureau de dépouillement sur un tableau récapitulatif, le nombre de bulletins déposés, le nombre des bulletins blancs et nuls, le nombre total des bulletins valables et pour chaque liste, par régime linguistique et classée selon son numéro d'ordre, le nombre des bulletins des deux sous-catégories visés à l'article 17, § 2, alinéa 2, ainsi que pour chaque candidat, le total des suffrages nominatifs qu'il a obtenus.»

Art. 10

À l'article 20*bis*, de la même loi, sont apportées les modifications suivantes:

1° à l'alinéa 1er, deuxième phrase, les mots «et aucune attribution des votes favorables à l'ordre de présentation n'est faite en sa faveur» sont supprimés.

2° à l'alinéa 2, la deuxième phrase est remplacée par ce qui suit: «S'il est élu, le premier candidat non élu est appelé à siéger en ses lieu et place.

3° l'alinéa 3 est remplacé par ce qui suit: «Le premier candidat non élu de la même liste est également appelé à siéger en lieu et place du candidat élu qui décède après la proclamation publique des résultats.»

2° de stembiljetten waarop meer dan een lijststem voorkomt of waarop naamstemmen voor kandidaten op verschillende lijsten zijn uitgebracht;

3° de stembiljetten waarop een kiezer een stem heeft uitgebracht bovenaan op een lijst en tegelijk naast de naam van een of meer kandidaten van een andere lijst;

4° de stembiljetten waarop geen stem tot uitdrukking is gebracht; de stembiljetten waarvan de vorm en de afmetingen veranderd zijn, die binnenin een papier of enig voorwerp bevatten of die de kiezer herkenbaar maken door een teken, een doorhaling of een bij de wet niet goorloofd merk.

Niet ongeldig zijn:

de stembiljetten waarop een kiezer een stem heeft uitgebracht bovenaan op een lijst en tegelijk voor een of meer kandidaten van dezelfde lijst. In dat geval wordt de stem bovenaan de lijst als niet-bestaande beschouwd.»

Art. 9

In artikel 19, § 1 van dezelfde wet wordt het achtste lid vervangen als volgt:

«Het kantonhoofdbureau schrijft per stemopnemingsbureau op een verzamelstraat het aantal neergelegde stembiljetten over, het aantal blanco en ongeldige stembiljetten, het totaal aantal geldige stembiljetten en, voor elke lijst, per taalstelsel en gerangschikt naar haar volgnummer, het aantal stembiljetten van de twee in artikel 17, § 2, tweede lid, bedoelde subcategorieën, alsmede voor elke kandidaat het aantal van de door hem verkregen naamstemmen.»

Art. 10

In artikel 20*bis* van dezelfde wet worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° in het eerste lid vervallen de woorden «en er wordt hem geen aandeel toegekend van het aantal stembiljetten ten gunste van de volgorde van voordracht»;

2° in het tweede lid wordt de tweede volzin vervangen als volgt: «Indien hij gekozen is, moet de eerste niet-verkozen kandidaat in zijn plaats zitting hebben.»

3° het derde lid wordt vervangen als volgt: «De eerste niet-verkozen kandidaat van dezelfde lijst moet ook zitting hebben in de plaats van de gekozen kandidaat die na de openbare afkondiging van de verkiezingsuitslagen overlijdt.»

Art. 11

À l'article 25, alinéa 3, première phrase, de la même loi, le mot «titulaires» est supprimé.

Art. 12

À l'article 31, alinéa 4, première phrase de la même loi, le mot «titulaires» est supprimé.

Charles-Ferdinand NOTHOMB.
Joëlle MILQUET.

Art. 11

In de Franse tekst van artikel 25, derde lid, eerste volzin, van dezelfde wet vervalt het woord «titulaires».

Art. 12

In de Franse tekst van artikel 31, vierde lid, eerste volzin, van dezelfde wet vervalt het woord «titulaires».